

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, кандидата фізико-математичних наук, професора Стучинської Наталії Василівни на дисертацію Вовкодава Андрія Миколайовича «Організаційно-методичні засади післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання»

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Актуальність дослідження. Дисертаційна робота А.М. Вовкодава присвячена розв'язанню актуальної для педагогічної науки проблеми — розробленню організаційно-методичних засад післядипломної підготовки військових лікарів. Дисертант обґрунтовано виходить із того, що сучасна система післядипломної військово-медичної освіти потребує не лише впровадження інноваційних технологій, а й створення цілісної педагогічної системи, яка забезпечувала б інтеграцію організаційних, методичних, технологічних і комунікаційних компонентів освітнього процесу. Розвиток цифрових технологій і широке їх впровадження у систему охорони здоров'я, впровадження стандартів НАТО створюють підґрунтя для позитивних трансформаційних змін у системі професійної підготовки військових лікарів. Цілком справедливо автор визначає важливість забезпечення безперервного професійного розвитку медичних фахівців без тривалого відриву від виконання службових обов'язків, розглядаючи змішане навчання як один із найбільш перспективних напрямів модернізації післядипломної медичної освіти, оскільки такий формат повною мірою поєднує переваги очного та дистанційного навчання.

Особливої значущості досліджувана Андрієм Миколайовичем проблема набуває в умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України і викликів та загроз воєнного стану, обумовлених безпрецедентною агресивністю ворожих атак. Вирішення практичних проблем військово-медичної освіти в умовах війни, забезпечення доступності навчання, підтримка професійної комунікації, розвиток клінічного мислення, формування професійної компетентності військових лікарів в умовах обмежених ресурсів і високої інтенсивності професійної діяльності — завдання, які ставить перед собою автор.

Актуальність дослідження посилюється суперечностями, які цілком коректно визначені автором на основі ґрунтовного аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, нормативно-правових документів, сучасних освітніх практик. Серед виокремлених суперечностей: зростаючі вимоги до професійної підготовки військових лікарів та недостатній рівень розробленості теоретико-методичного забезпечення змішаного навчання у післядипломній військово-медичній освіті.

Таким чином, тема дисертаційної роботи «Організаційно-методичні засади післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання» є актуальною, своєчасною, має важливе теоретичне та практичне

значення для розвитку педагогічної науки й системи післядипломної військово-медичної освіти України.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконане відповідно до наукової теми «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (реєстраційний номер УкрІНТЕІ 0120U104637, дата реєстрації 30.10.2020 р.)

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Науковий апарат дисертаційного дослідження А.М. Вовкодава сформульовано коректно: визначено мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження його теоретико-методологічну основу, методи, експериментальну базу та етапи виконання. Простежується логічний зв'язок між актуальністю проблеми, поставленими завданнями, змістом розділів і загальними висновками.

Для розв'язання дослідницьких завдань дисертант використав комплекс теоретичних, емпіричних і статистичних методів. Експериментальна перевірка ефективності запропонованих організаційно-методичних засад у системі післядипломної військово-медичної освіти представлена у третьому розділі дисертації, де детально описано організацію дослідження, логіку проведення констатувального, формувального та завершального етапів педагогічного експерименту, а також наведено результати впровадження авторської моделі післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання.

Достовірність отриманих результатів забезпечувалася використанням методів математичної статистики, зокрема t-критерію Стюдента, коефіцієнта узгодженості експертних оцінок Kendall W та визначення величини ефекту Cohen's d. Кількісний і якісний аналіз результатів дослідження представлено у вигляді таблиць, рисунків та аналітичних узагальнень, що сприяє їх наочності та переконливості.

Проведений аналіз наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача дає підстави стверджувати, що робота відповідає заявленій темі, а поставлене наукове завдання – обґрунтувати, розробити організаційно-методичні засади післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання – загалом виконано. Здобувач продемонстрував належний рівень оволодіння методологією науково-педагогічного дослідження, уміння поєднувати теоретичне моделювання, методичне проектування та експериментальну перевірку результатів.

Слід відзначити логічну підпорядкованість усіх структурних елементів дисертації поставленій меті та завданням дослідження. Висновки до розділів і загальні висновки характеризуються послідовністю, аргументованістю та відображають основні результати проведеного дослідження. Дисертація містить необхідний ілюстративний матеріал, а додатки доповнюють основний текст результатами анкетування, методичними матеріалами, документами щодо

впровадження результатів дослідження та іншими матеріалами, що підтверджують практичну значущість роботи.

Наукова новизна одержаних результатів. До найбільш істотних результатів дисертації слід віднести **розроблення** організаційно-методичних засад післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання, які охоплюють авторську модель післядипломної підготовки військових лікарів, алгоритм організації освітнього процесу, цифрову освітню екосистему та педагогічну технологію SMARTКонспект як інструмент AI-структуризації навчального контенту.

Варто позитивно оцінити розроблену автором модель післядипломної підготовки військових лікарів, яка інтегрує організаційний, змістовий, технологічний і результативний компоненти освітнього процесу та забезпечує ефективне поєднання асинхронних і синхронних форм навчання. До вагомих наукових здобутків автора слід віднести визначення місця і функцій педагогічної технології SMARTКонспект у структурі змішаного навчання, обґрунтування ролі цифрової освітньої екосистеми та комунікаційного контуру як інтеграційних механізмів забезпечення безперервності освітнього процесу, а також розвиток науково-методичних підходів до використання онлайн-інтерв'ю, цифрових інструментів, кейсового аналізу та інших сучасних освітніх технологій у післядипломній підготовці військових лікарів.

Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що автором розроблено та впроваджено модель післядипломної підготовки військових лікарів у змішаному навчанні, алгоритм організації освітнього процесу, цифрову освітню екосистему, методичні рекомендації щодо впровадження змішаного навчання, а також педагогічну технологію SMARTКонспект.

Важливим практичним результатом дослідження є розроблення методичних рекомендацій щодо впровадження авторської моделі у систему післядипломної військово-медичної освіти. Запропоновані рекомендації мають прикладний характер і можуть бути використані закладами післядипломної медичної освіти для вдосконалення організації освітнього процесу в умовах цифрової трансформації та воєнних викликів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Української військово-медичної академії, Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, Національного медичного університету імені О. О. Богомольця та інших закладів освіти.

Оцінювання основного змісту дисертації. Дисертаційна робота має логічну структуру і складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (282 найменування) і дев'яти додатків. Повний обсяг дисертації становить 267 сторінок, із яких 206 сторінок основного тексту; робота містить 20 таблиць і 12 рисунків. Така структура відповідає логіці поставлених завдань: від теоретичного аналізу проблеми – до розроблення моделі та експериментальної

перевірки її ефективності. Послідовність викладу матеріалу забезпечує цілісне розкриття проблеми дослідження та свідчить про належний рівень наукової культури автора.

Зміст дисертаційної роботи засвідчує системний підхід автора до розв'язання актуальної науково-практичної проблеми організації післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання.

У **Вступі** дисертації належним чином обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, визначено її теоретико-методологічні засади, чітко сформульовано мету, об'єкт, предмет, завдання та методи дослідження. Автором коректно розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації та впровадження результатів дослідження, охарактеризовано особистий внесок здобувача у працях, виконаних у співавторстві, а також подано інформацію про структуру та обсяг дисертації. Позитивно оцінюємо те, що концепція дослідження вибудована на основі системного, компетентнісного, андрагогічного, міжпрофесійного та практико-орієнтованого підходів, що забезпечило цілісність наукового пошуку та логічну узгодженість усіх складових дослідження. Вважаємо, що вдало сформована структура дисертаційної роботи дала змогу автору всебічно розкрити наукову проблему організації післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання. Загалом вступ відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та створює належне підґрунтя для подальшого розкриття основного змісту дослідження.

У **першому розділі «Теорія і практика післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання»** здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних засад досліджуваної проблеми, розкрито понятійно-термінологічний апарат, проаналізовано вітчизняні та зарубіжні наукові джерела, нормативно-правові документи, сучасні освітні практики та тенденції розвитку післядипломної військово-медичної освіти в умовах цифровізації та воєнного стану. Цей розділ дисертації має вагоме теоретичне значення, створює належне наукове підґрунтя для подальшого розроблення організаційно-методичних засад післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання та логічно підводить до побудови авторської моделі.

Позитивно оцінюємо прагнення автора до уточнення ключових дефініцій дослідження та їх логічного узгодження в межах єдиної концепції. Важливим результатом першого розділу є виявлення ключових проблем і суперечностей сучасної системи післядипломної підготовки військових лікарів. На основі проведеного аналізу визначено наукову прогалину, яка полягає у відсутності цілісної організаційно-методичної системи підготовки військових лікарів, що враховувала б специфіку клінічної практики, цифрової трансформації освіти та сучасних безпекових викликів. На особливу увагу заслуговує здійснений дисертантом аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду організації післядипломної військово-медичної освіти. Автор не обмежується описом окремих освітніх практик, а проводить їх критичне осмислення з позицій

можливості адаптації до української системи військово-медичної освіти. Це дало змогу сформулювати теоретичне підґрунтя для подальшого розроблення авторської моделі післядипломної підготовки військових лікарів. Цілком обґрунтованою видається позиція автора щодо необхідності переходу від фрагментарного використання окремих цифрових інструментів до створення цілісної цифрової освітньої екосистеми, здатної забезпечити інтеграцію навчального контенту, професійної комунікації, контролю результатів навчання та підтримки безперервного професійного розвитку військових лікарів.

У другому розділі **«Організаційні та методичні засади післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання»** автором обґрунтовано концептуальні положення дослідження, визначено методологічні підходи та принципи організації освітнього процесу, розроблено авторську модель післядипломної підготовки військових лікарів, а також розкрито особливості її реалізації через алгоритм організації освітнього процесу, цифрову освітню екосистему та педагогічну технологію SMARTКонспект.

На особливу увагу заслуговує розроблена автором модель післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання, яка інтегрує організаційний, змістовий, технологічний та результативний компоненти освітнього процесу. Важливо, що модель не обмежується лише описом структури навчання, а містить практичні механізми її реалізації через алгоритм організації освітнього процесу та відповідне цифрове освітнє середовище. Схвальної оцінки заслуговує авторський підхід до обґрунтування педагогічної технології SMARTКонспект як засобу AI-структуризації навчального контенту. Визначені автором функції цієї технології, зокрема підтримка алгоритмізації клінічного мислення, структурування навчальної інформації, розвиток професійної рефлексії та зниження когнітивного навантаження слухачів, свідчать про прагнення поєднати сучасні можливості штучного інтелекту з потребами освіти дорослих та післядипломної військово-медичної підготовки.

Важливим науковим результатом другого розділу є обґрунтування цифрової освітньої екосистеми. Автор переконливо демонструє, що ефективність змішаного навчання забезпечується не окремими цифровими інструментами, а їх цілісною інтеграцією в єдине освітнє середовище, яке підтримує навчальну діяльність, професійну комунікацію та взаємодію всіх учасників освітнього процесу. Позитивним є також звернення автора до етичних аспектів використання цифрових технологій та штучного інтелекту у військово-медичній освіті. Розгляд питань академічної доброчесності, прозорості алгоритмів, захисту персональних даних та розподілу відповідальності між користувачами і розробниками цифрових систем свідчить про сучасне бачення перспектив розвитку післядипломної освіти в умовах цифрової трансформації.

Загалом другий розділ характеризується високим рівнем теоретичного узагальнення, логічною побудовою та практичною спрямованістю. Його результати становлять концептуальне ядро дисертаційного дослідження та створюють наукове підґрунтя для подальшої експериментальної перевірки ефективності запропонованих організаційно-методичних засад післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання»** представлено організацію та результати педагогічного експерименту, спрямованого на перевірку ефективності розроблених організаційно-методичних засад післядипломної підготовки військових лікарів. Автором обґрунтовано методику експериментального дослідження, визначено критерії та показники оцінювання результативності запропонованої моделі, а також описано особливості проведення констатувального, формувального та завершального етапів педагогічного експерименту. Позитивного оцінювання заслуговує комплексний підхід до верифікації результатів дослідження. Експериментальна перевірка здійснювалася за трьома взаємопов'язаними напрямками: вхідне та вихідне анкетування слухачів (Pre-test/Post-test), експертне оцінювання ефективності компонентів авторської моделі та контент-аналіз цифрової освітньої комунікації. Такий підхід дозволив отримати багатовимірне уявлення про результати впровадження запропонованих організаційно-методичних рішень та підвищити достовірність одержаних висновків.

Особливої уваги заслуговує проведена автором експериментальна перевірка моделі за участю 111 слухачів системи післядипломної військово-медичної освіти та 11 експертів. Використання методів математичної статистики, зокрема t-критерію Стюдента, коефіцієнта узгодженості експертних оцінок Kendall W та визначення величини ефекту Cohen's d, забезпечило належний рівень обґрунтованості отриманих результатів та їх наукову достовірність.

Зміст дисертаційної роботи свідчить про цілісність авторської концепції дослідження та послідовність розв'язання поставлених завдань. Теоретичні положення, обґрунтовані у першому розділі, отримали подальший розвиток у другому розділі під час розроблення організаційно-методичних засад післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання та були перевірені у ході педагогічного експерименту, результати якого наведено у третьому розділі. Важливо відзначити, що всі структурні компоненти авторської системи – модель післядипломної підготовки військових лікарів, алгоритм організації освітнього процесу, цифрова освітня екосистема, комунікаційний контур та педагогічна технологія SMARTКонспект – представлені не як ізольовані елементи, а як взаємопов'язані складові реалізації організаційно-методичних засад післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання.

Результати дослідження характеризуються внутрішньою логічною узгодженістю, належним рівнем теоретичного обґрунтування та практичної спрямованості. Отримані автором висновки підтверджуються результатами педагогічного експерименту, експертного оцінювання та статистичної обробки даних, що свідчить про достатній рівень їх достовірності та обґрунтованості.

Повнота викладу наукових положень. Основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлено у 9 наукових публікаціях, з яких 5 у фахових виданнях України категорії «Б», а 4 у матеріалах науково-практичних конференцій. Тематика публікацій відповідає темі дисертації.

При ознайомленні з дисертаційною роботою виникли запитання, які доцільно обговорити в ході наукової дискусії:

1. На стор. 40 автор зазначає «Змішане навчання трактується як інтегрована освітня модель, що поєднує асинхронні (відеолекції, самостійна робота, цифрові матеріали) та синхронні (онлайн-заняття, обговорення, кейсовий аналіз) форми організації освітнього процесу з використанням цифрових технологій». З цього визначення не зрозуміло яке місце належить у цій системі офлайн методам? Чи передбачені вони?

2. В роботі автор здебільшого використовує множину, вживаючи термін «професійна компетентність». Проте в п. 2.8. «Модель післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання» на ключовій для дослідження схемі це поняття відображено як однина. Якою є авторська позиція: «професійна компетентність» у лікаря одна чи їх має бути декілька?

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, варто зазначити ряд дискусійних положень, а також висловити окремі побажання:

1. Заслуговує подальшого наукового опрацювання питання оцінювання впливу окремих компонентів авторської системи (моделі, алгоритму, цифрової освітньої екосистеми, комунікаційного контуру та педагогічної технології SMARTКонспект) на кінцеві результати навчання, оскільки в межах проведеного дослідження вони розглядалися цілісно.

2. Автором запропоновано тлумачення базових для дослідження понять, які обґрунтовано окремо у різних частинах дисертаційного дослідження, проте робота виграла б від стислого узагальнювального фрагмента або таблиці, які зробили б поняттєво-термінологічний апарат більш зручним для подальшого використання іншими дослідниками.

3. Важливою інновацією в роботі є педагогічна технологія SMARTКонспект, яка є інструментом структуризації навчального контенту за допомогою програм ШІ. Окремі положення, пов'язані з використанням цієї педагогічної технології, доцільно було б додатково конкретизувати, додавши опис процедури їх створення, валідизації, оцінювання, навести конкретні, вдалі та невдалі, приклади створення такого конспекту і його використання.

4. Педагогічний експеримент організовано за схемою «одна група – Pre-test/Post-test». Наявність контрольної групи могла б посилити аргументацію щодо причинно-наслідкового зв'язку між впровадженням авторської моделі та зафіксованими позитивними змінами показників професійної підготовки слухачів.

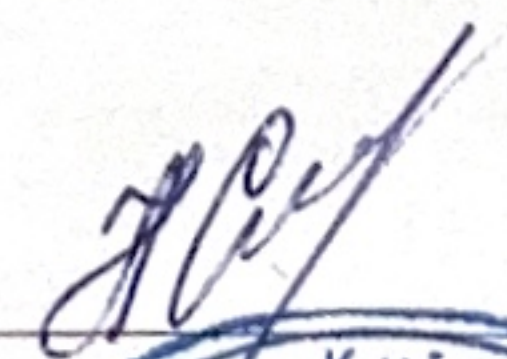
Висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та не впливають на достовірність отриманих результатів і обґрунтованість сформульованих висновків. Дисертаційна робота Вовкодава Андрія Миколайовича «Організаційно-методичні засади післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є завершеною науковою працею, що виконана дисертантом особисто, має значну наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Дисертанту вдалось досягнути мети дослідження, виконати всі задання дослідження та зробити відповідні висновки. Загальна оцінка дисертації – позитивна. Основні наукові результати дисертаційного дослідження висвітлені в достатній кількості наукових публікацій, які повністю розкривають зміст дисертації.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота **Вовкодава Андрія Миколайовича «Організаційно-методичні засади післядипломної підготовки військових лікарів в умовах змішаного навчання»** за актуальністю обраної теми, методичним рівнем виконання, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням отриманих результатів повністю відповідає вимогам, що передбачені Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) та Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Вовкодав Андрій Миколайович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
кандидат фізико-математичних наук,
професор, завідувач кафедри
медичної і біологічної фізики та інформатики
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця

 Н. В. Стучинська
